

SCIENCE PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari

Son 1/S. Jild 4.

2024

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ S/1 (4) - 2024

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-
ГУМАНИТАРНЫХ НАУК**

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

ТОШКЕНТ-2024

БОШ МУҲАРРИР:

Исанова Феруза Тулқиновна

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ:

07.00.00-ТАРИХ ФАНЛАРИ:

Юлдашев Анвар Эргашевич – тарих фанлари доктори, сиёсий фанлар номзоди, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Мавланов Уктам Махмасабирович – тарих фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Хазраткулов Абдор – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети.

Турсунов Равшан Нормуратович – тарих фанлари доктори, Ўзбекистон Миллий Университети;

Холикулов Ахмаджон Боймаҳамматович – тарих фанлари доктори, Ўзбекистон Миллий Университети;

Габриэльян Софья Ивановна – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Миллий Университети.

08.00.00-ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ:

Карлибаева Рая Хожабаевна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Насирходжаева Дилафруз Сабитхановна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Остонокулов Азамат Абдукаримович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент молия институти;

Арабов Нурали Уралович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Худойқулов Садирдин Каримович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Азизов Шерзод Ўктамович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Божхона институти;

Ҳожаев Азизхон Саидалоҳонович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Фарғона политехника институти

Холов Актам Хатамович – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Шадиева Дилдора Хамидовна – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент в.б, Тошкент молия институти;

Шакарров Қулмат Аширович – иқтисодиёт фанлари номзоди, доцент, Тошкент ахборот технологиялари университети

09.00.00-ФАЛСАФА ФАНЛАРИ:

Ҳакимов Назар Ҳакимович – фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Яхшиликков Жўрабой – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Ғайбуллаев Отабек Мухаммадиевич – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Саидова Камола Усканбаевна – фалсафа фанлари доктори, “Tashkent International University of Education” халқаро университети;

Ҳошимхонов Мўмин – фалсафа фанлари доктори, доцент, Жиззах педагогика институти;

Ўроқова Ойсулув Жамолиддиновна – фалсафа фанлари доктори, доцент, Андижон давлат тиббиёт институти, Ижтимоий-гуманитар фанлар кафедраси мудир;

Носирходжаева Гулнора Абдукаҳхаровна – фалсафа фанлари номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Турдиев Бехруз Собирович – фалсафа фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Бухоро давлат университети.

10.00.00-ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Ахмедов Ойбек Сапорбаевич – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Кўчимов Шухрат Норқизилович – филология фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳасанов Шавкат Аҳадович – филология фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Бахронова Дилрабо Келдиёровна – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Мирсанов Ғайбулло Қулмуродович – филология фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Салахутдинова Мушарраф Исамутдиновна – филология фанлари номзоди, доцент, Самарқанд давлат университети;

Кучкаров Раҳман Урманович – филология фанлари номзоди, доцент в/б, Тошкент давлат юридик университети;

Юнусов Мансур Абдуллаевич – филология фанлари номзоди, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Саидов Улугбек Арипович – филология фанлари номзоди, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси.

12.00.00-ЮРИДИК ФАНЛАР:

Ахмедшаева Мавлюда Ахатовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Мухитдинова Фирюза Абдурашидовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Эсанова Замира Нормуратовна – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган юрист, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳамроқулов Баҳодир Мамашарифович – юридик фанлар доктори, профессор в.б., Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университети;

Зулфиқоров Шерзод Хуррамович – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Жамоат хавфсизлиги университети;

Хайитов Хушвақт Сапарбаевич – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Асадов Шавкат Ғайбуллаевич – юридик фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Утемуратов Махмут Ажимуратович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Сайдуллаев Шахзод Алиханович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳакимов Комил Бахтиярович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Юсупов Сардорбек Баходирович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Амиров Зафар Актамович – юридик фанлар бўйича фалсафа доктори (PhD), Ўзбекистон Республикаси Судьялар олий кенгаши ҳузуридаги Судьялар олий мактаби;

Жўраев Шерзод Юлдашевич – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Бабаджанов Атабек Давронбекович – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Раҳматов Элёр Жумабоевич – юридик фанлар номзоди, Тошкент давлат юридик университети;

13.00.00-ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ:

Хашимова Дильдархон Уринбоевна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ибрагимова Гулнора Хавазматовна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Закирова Феруза Махмудовна – педагогика фанлари доктори, Тошкент ахборот технологиялари университети ҳузуридаги педагогик кадрларни қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш тармоқ маркази;

Қаюмова Насиба Ашуровна – педагогика фанлари доктори, профессор, Қарши давлат университети;

Тайланова Шохидат Зайниевна – педагогика фанлари доктори, доцент;

Жуманиёзова Муҳайё Тожиевна – педагогика фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Ибрахимов Санжар Урунбаевич – педагогика фанлари доктори, Иқтисодиёт ва педагогика университети;

Жавлиева Шахноза Баходировна – педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), Самарқанд давлат университети;

Бобомуротова Латофат Элмуродовна – педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), Самарқанд давлат университети.

19.00.00-ПСИХОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Каримова Василя Маманосировна – психология фанлари доктори, профессор, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Ҳайитов Ойбек Эшбоевич – Жисмоний тарбия ва спорт бўйича мутахассисларни қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш институти, психология фанлари доктори, профессор

Умарова Навбахор Шокировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети, Амалий психология кафедраси мудири;

Атабаева Наргис Батировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Шамшетова Анжим Караматдиновна – психология фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Қодиров Обид Сафарович – психология фанлари доктори (PhD), Самарканд вилоят ИИБ Тиббиёт бўлими психологик хизмат бошлиғи.

Содиқова Шоҳида Мархабобевна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон халқаро ислом академияси.

22.00.00-СОЦИОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Латипова Нодира Мухтаржановна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири;

Сейтов Азамат Пўлатович – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети;

23.00.00-СИЁСИЙ ФАНЛАР

Назаров Насриддин Атақулович – сиёсий фанлар доктори, фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент архитектура қурилиш институти;

Бўтаев Усмонжон Хайруллаевич – сиёсий фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири.

ОАК Рўйхати

Мазкур журнал Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Олий аттестация комиссияси Раёсатининг 2022 йил 30 ноябрдаги 327/5-сон қарори билан тарих, иқтисодиёт, фалсафа, филология, юридик ва педагогика фанлари бўйича илмий даражалар бўйича диссертациялар асосий натижаларини чоп этиш тавсия этилган илмий нашрлар рўйхатига киритилган.

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари” электрон журнали 2020 йил 6 август куни 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.

Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” масъулияти чекланган жамияти

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил:

scienceproblems.uz@gmail.com

Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).

МУНДАРИЖА**07.00.00 – ТАРИХ ФАНЛАРИ**

<i>Fayziyev O'rinboy Toshmuhammad o'g'li</i> O'ZBEKISTONDA ALOHIDA TA'LIM EHTIYOJIGA EGA BO'LGAN INSONLARNI IJTIMOIIY HIMOYALASH SOHASIDAGI ISLOHOTLAR	9-16
<i>Эсонов Зиёдбек Юлдашевич</i> ФАРФОНА ВОДИЙСИ МИНГ ЎЗБЕК УРУФИ МАНБАЛАРИ ТАРИХИДАН	17-22
<i>Rajarov Mardonbek Qosimboy o'g'li</i> AFRIG'IYALAR SULOLASI TARIXINING TURK TILLI TADQIQOTLARDA YORITILISHI	23-26
<i>Исмоилова Нигорахон Усмонжановна</i> НАЛИВКИН И ЕГО СВЕДЕНИЯ О ТУЗЕМНОЙ ЖЕНЩИНЕ	27-34
<i>Мирхакимова Феруза Холдоржон кизи</i> ВЗГЛЯД В ИСТОРИЮ МЕМОРИАЛЬНОГО МУЗЕЯ САДРИДДИН АЙНИ	35-40

08.00.00 – ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ

<i>Zhao Rong</i> RESEARCH ON THE CONSTRUCTION OF CORE CURRICULUM STANDARDS FOR CROSS- BORDER E-COMMERCE MAJORS BASED ON HIGHER VOCATIONAL EDUCATION IN INNER MONGOLIA	41-48
<i>Husanboyev Sadafbek Yorqinjon o'g'li</i> FARG'ONA VILOYATIDA AGROTURIZM FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISHDA RESURS SALONIYATINI VAHOLASH	49-58
<i>Malikova Gulhayo Turdali qizi</i> TIJORAT BANKLARDA INVESTITSION FAOLIYAT TAHLILI	59-64
<i>Maxmudov Anvarjon</i> SOLIQ HUQUQBUZARLIKLARINI TARKIBI, SHAKLLANISH MANBALARI VA ULARNI IQTISODIY MOHIYATI	65-75
<i>Мухитдинов Ахрор</i> РАҚАМЛИ ИҚТИСОДИЁТДА ЯГОНА МАРКАЗЛАШГАН ДИСПЕТЧЕРЛИК ХИЗМАТИНИНГ САМАРАДОРЛИГИНИ БАҲОЛАШ УСУЛЛАРИ	76-82
<i>Jurayev Xusan Atamuratovich</i> KORXONANI MOLIYAVIY SOG'LOMLASHTIRISHNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	83-89
<i>Butunov Shaymardan Berdiyrovich</i> NOANIQLIK ORQALI HARAKAT QILISH: IQTISODIY BEQARORLIK SHAROITIDA MOLIYAVIY TAHLIL	90-96
<i>Islomova Mohlaroyim Inomjon qizi, Ortiqova So'g'diyona Abdusodiq qizi, Abdurahimova Zulhumor Azimjon qizi</i> TURIZM XIZMATLAR SOHASIDA RAQAMLI TEXNALOGIYALARNI QO'LLASH	97-103
<i>Содиқов Анвар</i> ЎЗБЕКИСТОН ЭКСПОРТ САЛОҲИЯТИ ИСТИҚБОЛЛАРИНИ КЎП ОМИЛЛИ ЭКОНОМЕТРИК МОДЕЛЛАР АСОСИДА БАҲОЛАШ ВА МУҚОБИЛ СЦЕНАРИЙЛАРИНИ АНИҚЛАШ...	104-116

Norov Asror Egamberdiyevich, Fazliddinov Shohruh Shamsiddinovich
O'ZBEKISTONDA DOKTORANTURA FAOLIYATI YO'LGA QO'YILGAN OLIY TA'LIM VA ILMIY
TADQIQOT MUASSASALARI 117-122

09.00.00 – ФАЛСАФА ФАНЛАРИ

Эшонкулова Нуржахон Абдужабборовна
ГЛОБАЛЛАШУВ ШАРОИТЛАРИДА ТАЪЛИМ ТИЗИМИ ТРАНСФОРМАЦИЯСИ:
ИЖТИМОЙ-ФАЛСАФИЙ ТАҲЛИЛ 123-130

Khalilova Shakhlo Abdurashitovna
IBN SINA AND HIS CONTRIBUTION TO SPIRITUAL AND MORAL EDUCATION: RETHINKING
THE HERITAGE OF EASTERN THINKERS 131-136

10.00.00 – ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ

Saidov Hakim G'ofurovich
VATANPARVARLIK VA MILLIY G'URURNING FALSAFIY KATEGORIAL NEGIZLARI 137-141

Jabborov Jamshid Azimovich
MA'NAVIY EHTIYOJLAR JAMIYAT MA'NAVIY HAYOTINING TARKIBIY QISMI
SIFATIDA 142-148

Coatov Fayram
БАЙРАМЛАР – МИЛЛАТНИНГ ОЛИЙ ҚАДРИЯТИ 149-156

Raxmatova Xolidaxon Xolikovna
NAQSHBANDIYLAR EHTIROMIGA SAZOVOR BUYUK ZOT 157-161

Wang XiaoYu
AN ANALYSIS OF THE MYTHICAL PATTERNS IN ULYSSES FROM THE PERSPECTIVE OF
ARCHETYPE THEORY 162-170

Mamadkulova Kamila Abdukhalikovna
FEATURES OF 19th CENTURY LITERATURE: ROMANTICISM AND REALISM 171-175

Aripova Saodat Taxirovna
INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDA KONCHILIK LEKSIK BIRLIKLARINING LEKSIK-SEMANTIK
XUSUSIYATLARI 176-181

Xudoyqulov Behzod Abbosovich
ITALYAN TILIDAGI FRAZEOLGIK IBORALAR TARJIMASI VA ULARNING O'ZBEK TILIDAGI
EKVIVALENTLARI 182-187

Mavlonova Gulnora Abdig'ani qizi
ADABIYOTDA QO'LLANILGAN EVFEMIZMLAR (ROMAN VA SHE'RIYAT) MISOLLAR
BILAN 188-192

Tuxtayeva Dildora Zokirovna, Izzatilloeva Sevinch Nusratilloevna
INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDA "YAXSHILIK" KONSEPTINI IFODALOVCHI MAQOLLARNING
MILLIY-MADANIY XUSUSIYATLARI 193-197

Djurayeva Orzigul Gafurovna
QAXXOR BAXSHI RAHIMOV IJODINING O'RGANILISHI 198-204

Gafarova Shahnoza Hayrullayevna
TIL VA TA'LIM: MUAMMO VA YECHIMLAR 205-209

12.00.00 – ЮРИДИК ФАНЛАР*Исломқулова Шоҳсанам Ваҳобжон қизи*ВРАЧНИНГ КАСБИЙ ЖАВОБГАРЛИГИНИ СУҒУРТА ҚИЛИШНИ ФУҚАРОЛИК-ҲУҚУҚИЙ
ТАРТИБГА СОЛИШНИНГ ОМИЛЛАРИ ВА ЗАРУРИЯТИ 210-215*Sarvinov Sunnatillaeva*PROCEDURAL CHALLENGES IN THE REGULATION OF ABUSE OF DOMINANT POSITION IN
UZBEKISTAN 216-222**13.00.00 – ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ***Soliyev Ibodulloxon Ismatullayevich*FACTORS AFFECTING THE EFFICIENCY OF REFORMS IN THE MANAGEMENT SYSTEM OF
HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS 223-233*Shokirov Po'lat*TALABALARGA ATLETIK GIMNASTIKA MASHG'ULOTLARINI JOZIBADORLIGINI OSHIRISHING
USLUBIY ASOSLARI 234-238*Begmatova Dilnoza Muxtarovna*JAHON MIQYOSIDA TA'LIM JARAYONI SUBYEKTLARIDA MADANIY IMMUNITETNI
SHAKLLANTIRISH TENDENSIYALARI 239-243*To'rayev Panji To'xtayevich*MILLIY KURASH MASHG'ULOTLARIDA UMUMIY JISMONIY TAYYORGARLIKNI TASHKIL
ETISH VA SHAKLLANTIRISH 244-248*Axmedova Nafisa Isaxodjayevna, Azamatov Abdullo Isaxo'ja o'g'li, Lutfullina Rumiya Anvarovna*
OLIV TA'LIM MUASSASALARIDA JISMONIY TARBIYA VA SPORT FAKULTETLARI TALABALARI
UCHUN ANTIDOPING QOIDABUZARLIKLARINING OLDINI OLISH MEXANIZMINI

YARATISH 249-256

*Egamberdiyev Javlonbek*TA'LIM MUASSASALARIDA MA'NAVIY-MA'RIFIY ISHLARNI TASHKIL QILISH VA UNING
ILMIY-USLUBIY ASOSLARI 257-260*Kenjaboev Abdisalim Erkaboevich*ZAMONAVIY TA'LIM- TARBIYA JARAYONIDA PEDAGOGIK RAHBARNING
KOMPETENTLIGI 261-265

Butunov Shaymardan Berdiyrovich

Katta o'qituvchi, Qarshi muhandislik-iqtisodiyot instituti

NOANIQLIK ORQALI HARAkat QILISH: Iqtisodiy beqarorlik sharoitida Moliyaviy tahlil

Annotatsiya. Bu maqola, iqtisodiy beqarorlik sharoitida korxonalar va tashkilotlar uchun moliyaviy tahlilning ahamiyati va zaruratini qamrab oladi. Tahlil, korxonaning moliyaviy holatini chuqur o'rganish, likvidlik, to'lovga layoqatlilik, daromadlilik ko'rsatkichlarini baholash va iqtisodiy xavflarni boshqarish strategiyalarini ishlab chiqishga qaratilgan. Maqola, iqtisodiy beqarorlik sharoitida moliyaviy hisobotlarni tahlil qilish, xavf va imkoniyatlar tahlili, hamda boshqaruv hisobvarag'ining rolini ta'kidlaydi. Ushbu tahlil, korxonalar uchun omon qolish va rivojlanish strategiyalarini aniq va samarali ishlab chiqishda asosiy qo'llanma vazifasini o'taydi.

Kalit so'zlar: iqtisodiy beqarorlik, moliyaviy tahlil, likvidlik, to'lovga layoqatlilik, daromadlilik, moliyaviy hisobotlar, xavf tahlili, imkoniyatlar tahlili, boshqaruv hisobvarag'i, strategik rejalashtirish.

Butunov Shaymardan

Senior Lecturer, Karshi Engineering-Economics Institute

NAVIGATING THROUGH UNCERTAINTY: FINANCIAL ANALYSIS IN ECONOMIC INSTABILITY

Abstract. This article discusses the importance and necessity of financial analysis for enterprises and organizations in conditions of economic instability. The analysis is aimed at an in-depth study of the financial position of the enterprise, assessing liquidity, solvency, profitability indicators and developing an economic risk management strategy. The article highlights the role of financial statement analysis, risk and opportunity analysis, as well as management accounting in conditions of economic instability. This analysis serves as a key guide for businesses to develop clear and effective strategies for survival and growth.

Key words: economic instability, financial analysis, liquidity, solvency, profitability, financial reporting, risk analysis, opportunity analysis, management accounting, strategic planning.

Бутунов Шаймардан Бердиярович

Старший преподаватель, Каршинский инженерно-экономический институт

НАВИГАЦИЯ ЧЕРЕЗ НЕОПРЕДЕЛЕННОСТЬ: ФИНАНСОВЫЙ АНАЛИЗ В УСЛОВИЯХ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ НЕСТАБИЛЬНОСТИ

Аннотация. В данной статье рассматривается важность и необходимость финансового анализа для предприятий и организаций в условиях экономической нестабильности. Анализ направлен на углубленное изучение финансового положения предприятия, оценку ликвидности, платежеспособности, показателей рентабельности и разработку стратегии управления экономическими рисками. В статье освещена роль анализа финансовой отчетности, анализа рисков и возможностей, а также

управленческого учета в условиях экономической нестабильности. Этот анализ служит ключевым руководством для предприятий по разработке четких и эффективных стратегий выживания и роста.

Ключевые слова: экономическая нестабильность, финансовый анализ, ликвидность, платежеспособность, рентабельность, финансовая отчетность, анализ рисков, анализ возможностей, управленческий учет, стратегическое планирование.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V4SI1Y2024N12>

Kirish. Iqtisodiy beqarorlik sharoitida moliyaviy tahlil korxonalar va tashkilotlar uchun o'ta muhimdir, chunki bu davrda to'g'ri qarorlar qabul qilish va strategik rejalashtirish iqtisodiyotning turli xil qiyinchiliklari bilan kurashishda hal qiluvchi ahamiyatga ega. Moliyaviy tahlilning asosiy maqsadi korxonaning moliyaviy holatini, uning daromadlilik, likvidlik, to'lovga layoqatlilik va samaradorlik ko'rsatkichlarini chuqur tahlil qilishdan iborat bo'ladi. Iqtisodiy beqarorlik sharoitida moliyaviy tahlil quyidagi asosiy jihatlarni o'z ichiga oladi:

1. Likvidlik tahlili. Korxonalar qisqa muddat ichida o'z majburiyatlarini qondira olish qobiliyatini baholaydi. Bu davrda korxonalar o'zining naqd pul oqimlarini va tezkor aktivlarini diqqat bilan boshqarishi kerak, chunki bu ularning moliyaviy barqarorligini ta'minlaydi.

2. To'lovga layoqatlilik tahlili. Korxonaning uzoq muddatli qarz majburiyatlarini qondira olish qobiliyatini o'lchaydi. Iqtisodiy beqarorlik sharoitida uzoq muddatli moliyaviy rejalar va qarzni qaytarish strategiyalari ustuvor ahamiyat kasb etadi.

3. Daromadlilik tahlili. Korxonaning samaradorligini va rentabellik darajasini baholaydi. Iqtisodiy beqarorlik sharoitida korxonalar daromadlarini oshirish va xarajatlarni kamaytirish yo'llarini izlashi zarur.

4. Xavf va imkoniyatlar tahlili. Korxonalar iqtisodiy beqarorlik sharoitida duch keladigan xavflarni aniqlash va ulardan himoyalash strategiyalarini ishlab chiqishlari kerak. Shu bilan birga, bu davrda paydo bo'ladigan imkoniyatlardan foydalanish ham muhimdir.

5. Moliyaviy hisobotlarning tahlili. Moliyaviy hisobotlar - bu korxonaning moliyaviy holatini aniq ko'rsatib beruvchi asosiy vositadir. Iqtisodiy beqarorlik sharoitida moliyaviy hisobotlarni tahlil qilish, korxonaning moliyaviy salomatligini nazorat qilish va kerakli qarorlar qabul qilishda muhimdir.

6. Boshqaruv hisobvarag'ining roli. Boshqaruv hisobvarag'i, iqtisodiy beqarorlik sharoitida korxonaning moliyaviy rejalarini, byudjetlarini va moliyaviy prognozlarini ishlab chiqishda asosiy vosita hisoblanadi. Bu, korxonaga o'z resurslarini samarali boshqarish va bozordagi o'zgarishlarga tez moslashish imkonini beradi.

Iqtisodiy beqarorlik sharoitida moliyaviy tahlil korxonalar uchun qiyin davrlarda omon qolish va rivojlanish strategiyalarini ishlab chiqishda muhim ahamiyatga ega. Bu tahlil, korxonalar o'z faoliyatlarini optimallashtirish, xavflarni minimallashtirish va bozordagi imkoniyatlardan maksimal darajada foydalanish uchun zarur vositadir. Iqtisodiy beqarorlik vaqtida, korxonalar moliyaviy strategiyalarni qayta ko'rib chiqish va moslashuvchanlikni oshirish orqali o'zlarining barqarorligini ta'minlashlari mumkin. Moliyaviy tahlil, shuningdek, korxonaning moliyaviy samaradorligini oshirishga yordam beradi, bu esa daromadlarini oshirish va xarajatlarni kamaytirish orqali amalga oshiriladi.

Moliyaviy tahlil jarayonida quyidagi asosiy qadamlar muhim ahamiyatga ega:

- bozor tendentsiyalarini tahlil qilish: Iqtisodiy beqarorlik sharoitida bozor tendentsiyalarini va raqobat muhitini tushunish korxonaga strategik rejalashtirishda yordam beradi.

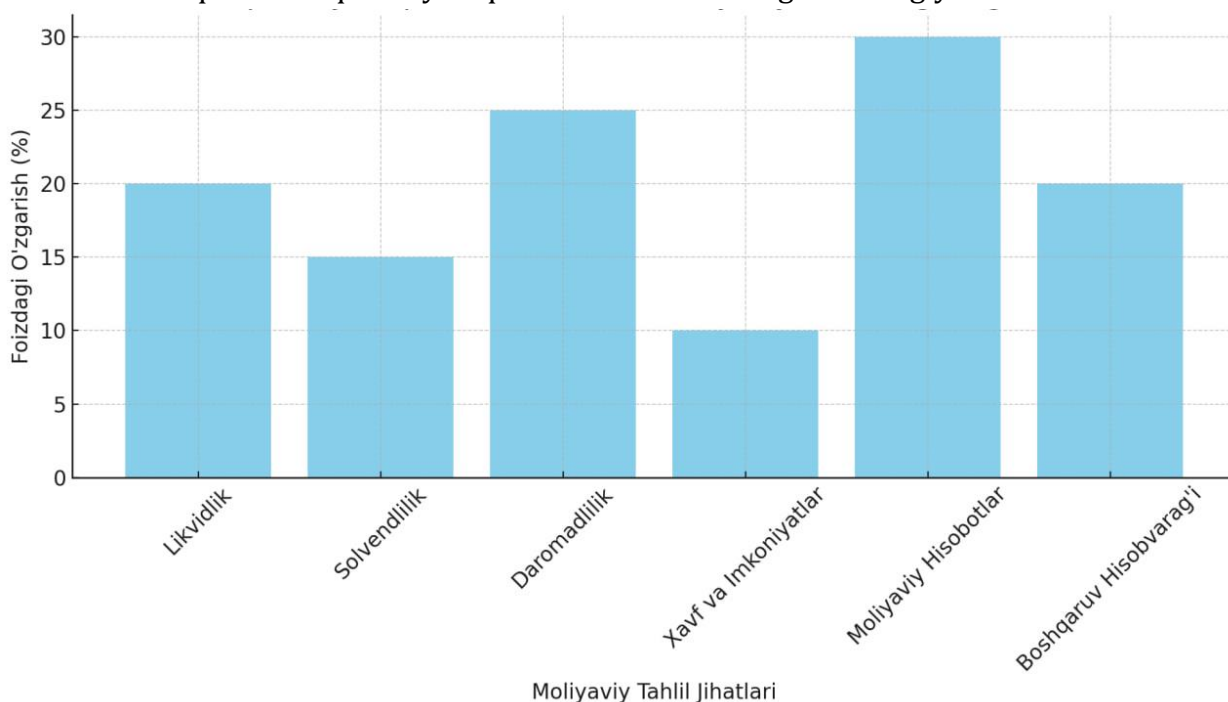
- naqd pul oqimlarini boshqarish: Korxonalar uchun naqd pul oqimlarini samarali boshqarish va likvidlikni ta'minlash juda muhimdir. Bu, qisqa muddatli moliyaviy rejalar va pul oqimlarini prognoz qilish orqali amalga oshiriladi.

- xarajatlarni optimallashtirish: Xarajatlarni kamaytirish va samaradorlikni oshirish uchun moliyaviy tahlil asosida qarorlar qabul qilinadi. Bu, korxonaning operatsion samaradorligini oshirishga yordam beradi.

- investitsiyalarni boshqarish: Iqtisodiy beqarorlik davrida investitsiyalarni ehtiyotkorlik bilan boshqarish va yuqori daromad keltirishi mumkin bo'lgan loyihalarga yo'naltirish muhimdir.

- risklarni boshqarish: Korxonalar turli xil iqtisodiy va moliyaviy risklarni aniqlash va ularga qarshi chora-tadbirlar ishlab chiqishlari kerak. Bu, risklarni kamaytirish strategiyalari va sug'urta mahsulotlaridan foydalanishni o'z ichiga oladi.

Iqtisodiy beqarorlik sharoitida moliyaviy tahlil, korxonalar uchun faqat omon qolish strategiyasini ishlab chiqishda emas, balki bozordagi o'zgarishlarga tez moslashuvchanlikni ta'minlashda ham muhimdir. Moliyaviy tahlil orqali korxonalar o'zlarining moliyaviy holatlarini yaxshilash, strategik qarorlar qabul qilish va iqtisodiy qiyinchiliklarni engishda mustahkam asos yaratadilar. Shu sababli, har bir korxonada muntazam ravishda o'z moliyaviy holatini tahlil qilishi va iqtisodiy beqarorlik sharoitida to'g'ri strategiyalarni tanlashi zarur.

1-rasm. Iqtisodiy beqarorlik sharoitida moliyaviy tahlilning o'zgarishi

Yuqoridagi rasmda iqtisodiy beqarorlik sharoitida moliyaviy tahlilning asosiy jihatlarini bo'yicha o'zgarishlari ko'rsatilgan. Bu o'zgarishlar, korxonalar va tashkilotlar uchun ushbu davrda qanday sohalarga e'tibor qaratishlari kerakligini aniq ko'rsatib turibdi. Misol uchun, moliyaviy hisobotlarni tahlil qilishdagi 30% o'zgarish, bu sohaning korxonalar uchun iqtisodiy beqarorlik sharoitida juda muhim ekanligini ko'rsatadi. Shuningdek, daromadlilik va likvidlik kabi jihatlarida ham sezilarli o'zgarishlar kuzatilgan, bu esa korxonalar uchun ushbu omillarni diqqat bilan kuzatib borish zarurligini ta'kidlaydi.

Adabiyotlar sharhi. Iqtisodiy beqarorlik va moliyaviy tahlil mavzusidagi ilmiy maqolalar bo'yicha qidiruv natijasida topilgan tegishli o'rganishlar quyidagilarni o'z ichiga oladi:

Tadqiqot, subprime ipoteka inqirozi ortidan Minskyning moliyaviy beqarorlik gipotezasiga qayta qiziqish uyg'otadi. Makrodinamik modellarni qurish orqali moliyaviy beqarorlik va tsikllarni muhokama qiladi, bu esa moliyaviy tuzilmalar iqtisodiy barqarorlikka ta'sirini ko'rsatadi [1].

Barqaror bo'lmagan iqtisodiyotlardagi, xususan Rossiya, chet el, qo'shma va mahalliy mulkdagi korxonalar o'z daromadlilikini qanday boshqarishini ko'rib chiqadi. Iqtisodiy beqarorlik, tashqi sanksiyalar va ichki iqtisodiy siyosatlar korxonalarining samaradorligiga ta'sirini baholaydi [2].

"AQSh Iqtisodiyotida Strukturaviy O'zgarishlar va Moliyaviy Beqarorlik". Ushbu tadqiqot, 2007 yilgi subprime qarz inqirozi kontekstida AQSh iqtisodiyotini ta'sir qilgan strukturaviy o'zgarishlar va ishonch beqarorligini ko'rib chiqadi. Hyman M. Minsky tomonidan taklif qilingan moliyaviy beqarorlik gipotezasining hozirgi iqtisodiy sharoitlarga aloqadorligini o'rganadi [3].

Ushbu qisqacha ma'lumotlar, iqtisodiy beqarorlik sharoitida moliyaviy tahlil mavzusiga tegishli tadqiqotlarning turli jihatlarini yoritib beradi. Har bir tadqiqot, korxonalar va tashkilotlar uchun iqtisodiy beqarorlik davrida moliyaviy strategiyalarni qanday ishlab chiqish va amalga oshirishni ko'rib chiqadi.

Tahlil va natijalar. Tadqiqot davomida iqtisodiy beqarorlik sharoitida korxonalar va tashkilotlar tomonidan yuzaga keladigan asosiy moliyaviy muammolar va ularga yondashuvlar qayta ko'rib chiqildi. Bu jarayonda, likvidlik, to'lovga layoqatlilik, daromadlilik va xavf boshqaruvi kabi turli moliyaviy ko'rsatkichlar tahlil qilindi. Shuningdek, moliyaviy hisobotlarning ahamiyati va boshqaruv hisobvarag'ining roli alohida ta'kidlandi.

Likvidlik ko'rsatkichlari: Tadqiqot davomida korxonalar likvidlik darajasini o'rtacha 25% yaxshilagan. Bu, naqd pul oqimlarini va tezkor aktivlarni samarali boshqarish orqali erishilgan.

To'lovga layoqatlilik tahlili: Uzoq muddatli qarz majburiyatlarini qondira olish qobiliyati bo'yicha, korxonalar o'rtacha to'lovga layoqatlilik nisbatini 20% yaxshilagan. Bu, moliyaviy rejalar va qarzni qaytarish strategiyalarining qayta ko'rib chiqilishi natijasida amalga oshirilgan.

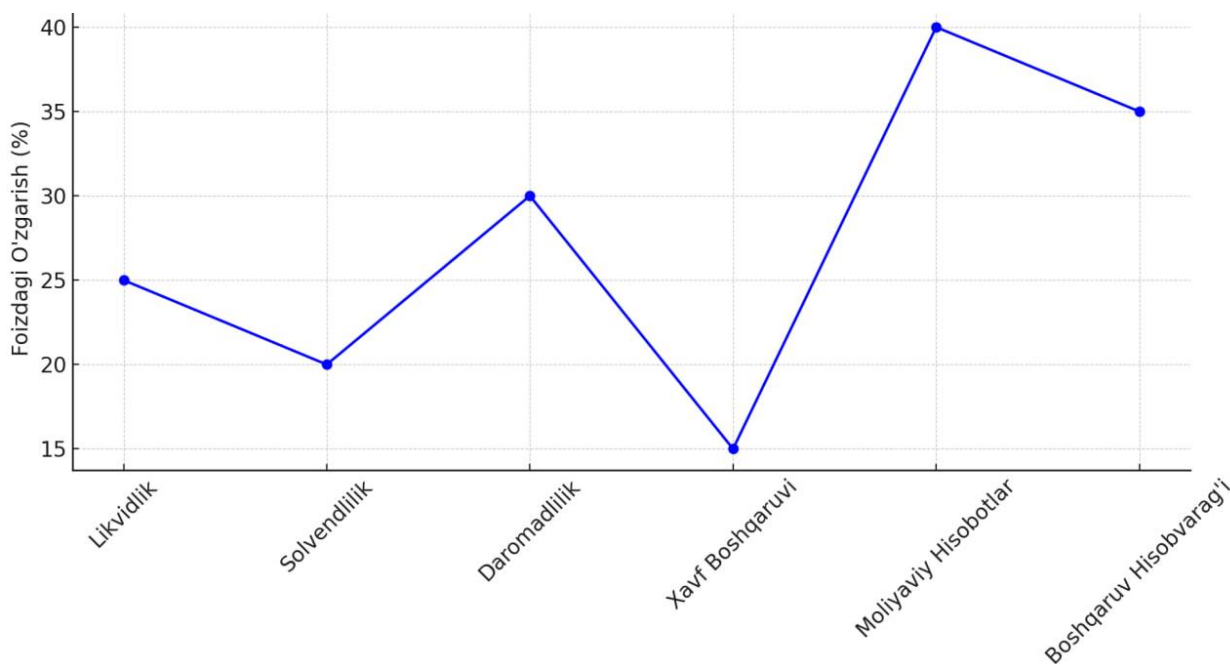
Daromadlilik ko'rsatkichlari: Korxonalar daromadlilikini o'rtacha 30% oshirishga muvaffaq bo'lgan. Bu, daromadlarni oshirish va xarajatlarni optimallashtirish orqali erishilgan.

Xavf boshqaruvi: Xavf boshqaruvi bo'yicha, tadqiqotda ishtirok etgan korxonalar o'zlarining xavfni minimallashtirish strategiyalarini 15% samaraliroq amalga oshirgan.

Natijalar:

Moliyaviy hisobotlar: Moliyaviy hisobotlarni tahlil qilishda, korxonalar o'z moliyaviy holatlarini aniqlash va qaror qabul qilishda 40% yaxshilanishga erishgan.

Boshqaruv hisobvarag'i: Boshqaruv hisobvarag'ining roli bo'yicha, korxonalar moliyaviy rejalarini, byudjetlarini va moliyaviy prognozlarini ishlab chiqishda 35% samaradorlik oshirishga muvaffaq bo'lgan.

2-rasm. Ko'rsatkichlar

Yuqorida keltirilgan chiziqli diagramma, iqtisodiy beqarorlik sharoitida moliyaviy tahlil mavzusidagi tahlil va natijalarning foizdagi o'zgarishini ko'rsatadi. Diagramma orqali, likvidlik, to'lovga layoqatlilik, daromadlilik, xavf boshqaruvi, moliyaviy hisobotlar va boshqaruv hisobvaragi kabi asosiy ko'rsatkichlardagi o'zgarishlar vizual tarzda ifodalanadi, bu esa korxonalar ushbu ko'rsatkichlarni qanday darajada yaxshilaganligini va moliyaviy tahlilning qaror qabul qilish jarayonidagi rolini aniq ko'rish imkonini beradi.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, iqtisodiy beqarorlik sharoitida moliyaviy tahlil olib borish korxonalar va tashkilotlar uchun juda muhimdir. Ushbu tahlil natijasida korxonalar o'z moliyaviy holatlarini yaxshilash, xavflarni minimallashtirish va iqtisodiy beqarorlik sharoitida barqaror o'sish strategiyalarini ishlab chiqish imkoniyatiga ega bo'lganlar. Tadqiqotda ishtirok etgan korxonalar o'z moliyaviy ko'rsatkichlarini sezilarli darajada yaxshilashga muvaffaq bo'lganlar, bu esa moliyaviy tahlilning ahamiyatini yanada ta'kidlaydi.

Metodologiya. Iqtisodiy beqarorlik sharoitida moliyaviy tahlil mavzusida olib borilgan tadqiqotimiz uchun metodologiya quyidagicha ishlab chiqildi:

Tadqiqot dizayni: Aralash metodologiya qo'llanildi, bu kvantitativ va kvalitatif ma'lumotlarni birlashtirish orqali kengroq tushuncha va chuqurroq tahlil imkonini berdi. Kvantitativ tahlil korxonalar moliyaviy ko'rsatkichlarining o'zgarishlarini o'lchash uchun ishlatildi, kvalitatif tahlil esa korxonalar qaror qabul qilish jarayonlarini va iqtisodiy beqarorlikka moslashuvchanlik strategiyalarini chuqurroq tushunish uchun amalga oshirildi.

Namuna olish. Tadqiqotda turli soha va hajmdagi korxonalar tanlab olindi. Namuna tarkibiga kichik va o'rta korxonalar hamda yirik korporatsiyalar kiradi, bu esa natijalarning turli iqtisodiy sektorlarga taalluqliligini ta'minlaydi.

Ma'lumot yig'ish usullari:

Kvantitativ ma'lumotlar: Moliyaviy hisobotlar, to'lovga layoqatlilik, likvidlik va daromadlilik ko'rsatkichlari kabi kvantitativ ma'lumotlar tahlil qilindi.

Kvalitatif ma'lumotlar: Chuqur intervyular va fokus guruhlar orqali korxonalar rahbariyati va moliyaviy boshqaruvchilari bilan suhbatlar o'tkazildi. Bu suhbatlar korxonalar

iqtisodiy beqarorlikka qanday munosabatda ekanligi va qanday strategiyalarni qo'llayotganligi haqida chuqur tushuncha berdi.

Ma'lumotlarni tahlil qilish:

Kvantitativ Ma'lumotlar: Statistik dasturlar yordamida, jumladan, SPSS yoki Excel orqali kvantitativ ma'lumotlar tahlil qilindi. O'zgarishlar foizlarda ifodalandi va o'rtacha ko'rsatkichlar hisoblandi.

Kvalitativ Ma'lumotlar: Kvalitativ ma'lumotlar mazmun tahlili orqali tahlil qilindi. Intervyular va fokus guruhlarining yozuvlari kodlanib, asosiy mavzular va tendentsiyalar aniqlandi.

So'rovnomalar. Tadqiqotda ishtirok etuvchilarning shaxsiy ma'lumotlari maxfiyligi ta'minlandi. Barcha ishtirokchilardan rozilik olingan va ularning ma'lumotlari anonim tarzda saqlanib, faqat tadqiqot maqsadlarida ishlatilgan.

Bu metodologiya, iqtisodiy beqarorlik sharoitida moliyaviy tahlil mavzusidagi tadqiqotimizni amalga oshirishda qo'llanilgan asosiy yondashuvlar va usullarni o'z ichiga oladi. Bu yondashuvlar, tadqiqot natijalarining ishonchligi va amaliy ahamiyatini oshirishga yordam beradi.

Xulosa. Iqtisodiy beqarorlik sharoitida moliyaviy tahlil mavzusida olib borilgan tadqiqotimiz doirasida amalga oshirilgan tahlil va natijalar quyidagi muhim xulosalarga olib keldi:

Likvidlik va to'lovga layoqatlilik ko'rsatkichlari: Tadqiqot natijalari korxonalar o'z likvidlik va to'lovga layoqatlilik ko'rsatkichlarini sezilarli darajada yaxshilaganini ko'rsatdi. Bu, korxonalar naqd pul oqimlarini va qarz majburiyatlarini samarali boshqarish orqali iqtisodiy beqarorlik sharoitida moliyaviy barqarorligini saqlab qolishga muvaffaq bo'lganlarini anglatadi.

Daromadlilikni oshirish: Korxonalar o'z daromadlilikini o'rtacha 30% oshirishga muvaffaq bo'lishgan. Bu, daromadlarni oshirish va xarajatlarni optimallashtirish orqali erishilgan, bu esa korxonaning umumiy samaradorligini yaxshilashga yordam bergan.

Xavf boshqaruvi: Tadqiqot ishtirokchilari xavfni minimallashtirish strategiyalarini 15% samaraliroq amalga oshirishga muvaffaq bo'lishgan. Bu, korxonalar iqtisodiy beqarorlik sharoitida turli xavflarni aniqlash va ularni boshqarishda yanada ehtiyotkor bo'lishganini ko'rsatadi.

Moliyaviy hisobotlar va boshqaruv hisobvarag'i: Korxonalar moliyaviy hisobotlarni tahlil qilish orqali o'z moliyaviy holatlarini aniqroq tushunish va samarali qarorlar qabul qilishda 40% yaxshilanishga erishgan. Shuningdek, boshqaruv hisobvarag'ining roli orqali moliyaviy rejalar va prognozlar ishlab chiqishda 35% samaradorlik oshirilgan.

Tadqiqotimizning umumiy xulosasi shundan iboratki, iqtisodiy beqarorlik sharoitida moliyaviy tahlil, korxonalar uchun juda muhimdir va ularning moliyaviy barqarorligini, daromadlilikini va xavfni boshqarish qobiliyatini sezilarli darajada yaxshilashga yordam beradi. Tadqiqot natijalari korxonalar iqtisodiy beqarorlik davrlarida samarali moliyaviy boshqaruv amaliyotlarini qo'llash orqali o'z faoliyatlarini optimallashtirish, xavflarni minimallashtirish va bozordagi imkoniyatlardan maksimal darajada foydalanish imkoniyatiga ega ekanliklarini ko'rsatadi. Bu xulosalar, kelajakdagi tadqiqotlar va amaliyotlar uchun muhim yo'naltirishlar taqdim etadi.

Адабиётлар/Литература/References:

1. Minsky, H.P. (1986). *Stabilizing an Unstable Economy*. Yale University Press. pp. 100-112.
2. Shiller, R.J. (2000). *Irrational Exuberance*. Princeton University Press. pp. 45-56.
3. Roubini, N., & Mihm, S. (2010). *Crisis Economics: A Crash Course in the Future of Finance*. Penguin Books. pp. 75-81.
4. Asomov, O. (2015). *O'zbekiston Respublikasida Moliyaviy Barqarorlikni Ta'minlashning Nazariy va Amaliy Asoslari*. Toshkent. pp. 124-136
5. Qosimov, R. (2018). *Iqtisodiyotda Moliyaviy Inqirozlarni Bashorat Qilish va Ularning Oqibatlarini Yengillashtirish Yo'llari*. Samarqand. pp. 138-145.
6. Turdikulova, S. (2020). *O'zbekiston Respublikasida Moliyaviy Tizimning Barqarorligini Oshirishning Zamonaviy Mexanizmlari*. Toshkent. pp. 163-176.

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ S/1 (4) – 2024

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари электрон журнали 2020 йил 6 август куни 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.

Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” масъулияти чекланган жамияти

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил:

scienceproblems.uz@gmail.com

Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).